

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

*Кафедра генетики, селекції і насінництва сільськогосподарських
культур*

ПОМОЛОГІЯ

Методичні вказівки для практичних занять
та самостійної роботи з дисципліни «**Плодівництво**»
для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 201-Агрономія

Біла Церква

2022

УДК 634.1

Рекомендовано до видання
методичною радою БНАУ
Протокол № 11 від 26.05.2022 р.

Укладачі: **Л.А. Шубенко**, канд. с.-г. наук, доцент, **С.С. Шох**, канд. с.-г. наук,
доцент

Помологія: методичні вказівки для практичних занять та самостійної роботи з
дисципліни «**Плодівництво**» для здобувачів вищої освіти денної та заочної
форм навчання / укладачі Л.А. Шубенко, С.С. Шох. Біла Церква, 2022. 115 С.

Методичні вказівки для практичних занять та самостійної роботи складено
відповідно до програми навчальної дисципліни «Плодівництво» для студентів першого
(бакалаврського) рівня, спеціальності 201-Агрономія

Рецензенти: Карпук Л.М., доктор с.-г. наук, професор
Марченко А.Б., доктор с.-г. наук, доцент

© БНАУ, 2022

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Передумови виникнення помології, як науки.....	5
ЯБЛУНЯ. Біологічні особливості. Опис сортів.....	12
ГРУША. Біологічні особливості. Опис сортів.....	33
АЙВА. Біологічні особливості. Опис сортів.....	44
СЛИВА. Біологічні особливості. Опис сортів.....	52
АЛИЧА. Біологічні особливості. Опис сортів.....	63
ВИШНЯ. Біологічні особливості. Опис сортів.....	67
ЧЕРЕШНЯ. Біологічні особливості. Опис сортів.....	77
АБРИКОС. Біологічні особливості. Опис сортів.....	90
ПЕРСИК. Біологічні особливості. Опис сортів.....	100
Список літератури	113

Вступ

Сорт є одним із найважливіших елементів сучасних технологій вирощування плодових і ягідних культур. Виявленням нових, кращих сортів, впровадженням їх у виробництво та селекційні програми займається помологія.

Помологія – плодове сортознавство, наука, яка всебічно вивчає сорти плодових і ягідних культур з метою добору кращих із них для промислового вирощування в різних ґрунтово-кліматичних регіонах, безперервного поліпшення сортового складу садів і окремих сортів. Вона досліджує походження сортів, закономірності їх географічного поширення, варіювання морфологічних ознак, біологічних і технічних властивостей, а також райони, де сорт найбільшим чином виявляє свої господарсько цінні якості.

Плодові культури налічують тисячі сортів. Деякі з них районовані в Україні і займають значні площі у виробничих та аматорських садах, а переважну більшість представлено в помологічних колекціях науково-дослідних і навчальних установ. Наприклад, у колекціях Інституту садівництва УААН вивчалось близько 2000 сортів яблуні, а в світі зареєстровано понад 20 тис. сортів цієї культури.

Метою і завданням сучасної помології є виявлення біологічного, виробничого та селекційного потенціалу світового сортового різноманіття культури та розробка шляхів його найбільш ефективного використання для задоволення відповідних потреб людини, а також збереження та процвітання усіх видів плодових рослин як невід’ємної частини світової флори.

Передумови виникнення помології, як науки

Помологічний сорт в класичному його тлумаченні розглядається як сукупність рослин, що є вегетативним потомством одного рослинного індивіда, ідентичних за генетичною природою, однакових за зовнішнім виглядом, подібних щодо реакції на ґрунтові та кліматичні умови.

Вегетативний спосіб розмноження забезпечує високу однорідність рослин сорту, сталість його властивостей і тривалість культивування.

Наука помологія виникла досить давно. У більшості випадків це морфологічний опис плодів сортів без характеристики якостей дерева, його вимог до ґрунтового-кліматичних умов, агротехніки тощо. Протягом 19 ст. в країнах Західної Європи видається багато книг з помології: Діля, Люкаса, Обердика у Німеччині, Леруа, Валькольє у Франції, Боена у Швейцарії. В цих творах наводиться опис великої кількості сортів плодових культур. Слід зазначити, що помологія в західних країнах 19 ст. мала лише морфологічний, описовий характер.

Супротив такого морфологічного напрямку у вивченні сортів плодових рослин виступали російські вчені І.В. Мічурін, В.В. Пашкевич, М.В. Ритов. Вони наполягали на всебічному вивченні сортів, насамперед таких їх господарсько цінних якостей як зимостійкість, час вступу у плодоношення, врожайність, стійкість до грибних хвороб, а також мінливість під впливом умов зовнішнього середовища.

У 1887 р. Левко Платонович Симиренко в с. Млієві (тепер Городищенського району Черкаської області) заклав помологічний розсадник і маточний сад, в якому було зібрано одну з найбільших в Європі колекцій плодових, ягідних і декоративних рослин. У помологічному розсаднику до 1900 р. налічувалось понад 3 тис. сортів плодових культур, звідки цінні сорти поширювались в Україні та за її межами. Л.П. Симиренко розробив найбільш досконалу на той час технологію вирощування підщеп і саджанців плодових

культур, відібрав у саду свого батька і поширив в Україні, Росії та Західній Європі відомий і тепер сорт яблуні Ренет П.Ф. Симиренка. У 1901 р. видав капітальну працю «Генеральний каталог», що не втратила цінності до цього часу, у якій майстерно викладено результати вивчення величезної колекції сортів. Результати 30-річного вивчення величезної кількості сортів плодових культур, викладені у рукописі, опублікованому через 40 років після трагічної смерті видатного помолога, у 3-томному виданні «Помологія» (1961-1963 рр.). Л.П. Симиренка заслужено вважають фундатором наукового плідівництва в Україні.

Основоположними для сучасної помології стали твори І.В. Мічуріна, в яких викладені його ідеї про взаємозв'язок організму та середовища, направлену зміну якостей сільськогосподарських рослин. «Сорт вирішує успіх усієї справи» – зазначав він. Принципи, що ввів І.В. Мічурін у плодове сортоведення:

1. висока оцінка сорту як важливого засобу сільськогосподарського виробництва, підхід до сортименту садових рослин як до об'єкту, що належить постійному покращенню;

2. створення нових покращених місцевих сортів, як найбільш пристосованих до природних умов даного району і тому найбільш продуктивних і господарсько цінних;

3. порайонне виробничо-біологічне вивчення сортів плодових та ягідних культур, тобто вивчення сортів не взагалі, а у конкретних ґрунтово-кліматичних, економічних та агротехнічних умовах, вивчення відношення сорту як певної форми культурної рослини до середовища.

Завданням сучасного сортовивчення або помології є наступне:

- 1) збір, збереження та підтримання у життєздатному стані найбільш повних колекцій, що відображають генетичне та сортове різноманіття тієї чи іншої плодової культури;

- 2) вивчення морфологічних ознак сортів для їх класифікації та ідентифікації;

Список літератури

1. С. Клименко. Пектин у перспективі. журнал «Садівництво по-українськи», квітень 2020 р. № 2.
2. <https://bigl.ua/p1289634950-sazhenets-yabloni-sorta>
3. <https://www.proxima.net.ua/ua/grusha-kpyrus-communis-beurre-bosc.html>
4. Селекция и сортоведение плодовых и ягодных культур / под ред. А.С. Татаринцева. Москва: Колос, 1981. 368 с.
5. Опалко А.І., Яценко А.О., Опалко О.А., Мойсейченко Н.В. Селекція плодових і овочевих культур. Київ: Науковий світ, 2004. 307 с.
6. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2021 рік, 529 с.
7. Кондратенко Т.Є. Яблуня в Україні. Сорти. 2012 р. 258 с.
8. <http://agroua.net/plant/catalog/cg-48/c-58/s-1396/>
9. http://sad-institut.com.ua/ru/licenzuvannja_sortiv/harakteristiki-sortiv.html
10. Кондратенко Т.Є. (2000). Практикум з помології. Київ. 152.
11. Кондратенко Т.Є. (1999). Господарсько-біологічна оцінка сортів яблуні осіннього строку дозрівання. Садівництво. 48, 17–22.
12. Кондратенко Т.Є. (2000). Імунні сорти та їх роль в удосконаленні сортименту яблуні в Україні. Садівництво. 51, 28-34.
13. Кондратенко Т. Є. (2001). Яблуня в Україні. Сорти. Світ, 29
14. Кондратенко Т.Є. (2004). Сорти яблуні для технологій стабільного виробництва продукцій. Садівництво. 55, 72–78.
15. Кондратенко Т.Є. (2005). Яблуня (сорти). КП «Редакція журналу «Дім, сад, город». 54.
16. Кондратенко Т.Є. (2010). Сорти яблуні для промислових і аматорських садів України. 400.
17. Кондратенко Т. Є. (2013). Колоноподібний сад яблуні. Сучасні Аграрні Технології, 58-63
18. Вишня Ксенія. URL: Вишня Ксенія, сорт, плоди, урожайність (sadinstitut.com.ua)

19. Кіщак О. А. Вишня. Дім, сад, город. 2018. С. 64.
20. Черешня Ніжність. 2021. URL: Черешня Ніжність, сорт, плоди, урожайність (sad-institut.com.ua)
21. Литовченко О. М., Павлюк В. В., & Омельченко І. К. (2011). Кращі сорти плодових і горіхоплідних культур української селекції. Київ: Пресса України.
22. Тараненко Л. І. (2009). Сорты косточковых культур для Донбасса и северных регионов Украины. Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин, 2(10), 85-95.
23. Туровцев М. І., Туровцева В. О., & Туровцева Н. М. (2009). Селекція черешні (*Cerasus avium* Moench.) в інституті зрошуваного садівництва ім. М.Ф. Сидоренка УААН Наук. вісн. НУБіП України, 113, 51-58.
24. Туровцев Н. І., Тараненко Л. І., Павлюк В. В., Ласкавий В. Ф., Мищенко В. Ф., Мойсейченко Н. В., Орехова, В. П. (2004).
25. Помология. Слива, вишня, черешня (В. В. Павлюк Ed. Vol. 4). Киев: Урожай.